

Микола Вікторович ПРОКОПЕНКО

старший викладач, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4839-0154>

e-mail: nyprokopenko@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Функціонування національної економіки України відбувається в умовах посилення екологічних викликів, ресурсних обмежень та необхідності переходу до моделі сталого розвитку. Це обумовлює зростання ролі екологічного підприємництва як інструменту поєднання економічних інтересів суб'єктів господарювання із завданнями збереження навколишнього природного середовища. Екологічне підприємництво сприяє формуванню нових секторів економіки, підвищенню ефективності використання природних ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля. В умовах сучасних трансформацій особливого значення набуває державна підтримка розвитку екологічно орієнтованого бізнесу, впровадження інноваційних технологій та стимулювання інвестицій у «зелені» проекти.

Ключові слова: екологічне підприємництво, сталий розвиток, національна економіка, природокористування, зелена економіка

Стаття надійшла 25.03.2026

Статтю прийнято 07.04.2026

Статтю опубліковано 15.05.2026

ВСТУП

В умовах сучасних глобальних трансформацій, посилення екологічних викликів та зростання антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище особливого значення набуває концепція сталого розвитку. Для України ця проблема є особливо актуальною з огляду на високу ресурсоемність національної економіки, накопичені екологічні проблеми, а також необхідність відновлення економічного потенціалу в умовах воєнного стану та післявоєнної реконструкції.

Екологічне підприємництво поєднує економічні інтереси суб'єктів господарювання з необхідністю збереження природного середовища, формуючи новий підхід до ведення бізнесу, заснований на принципах відповідальності, ресурсоефективності та інноваційності.

Водночас в Україні розвиток екологічного підприємництва стримується низкою факторів, серед яких недостатній рівень державної підтримки, обмежений доступ до фінансових ресурсів, недосконалість нормативно-правової бази та низький рівень екологічної свідомості суб'єктів господарювання. Це обумовлює необхідність поглибленого дослідження ролі екологічного підприємництва у забезпеченні сталого розвитку національної економіки та визначення напрямів його активізації.

МЕТА роботи – обґрунтування ролі екологічного підприємництва як інструменту забезпечення сталого розвитку національної економіки України та визначення основних напрямів його розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема методи аналізу, синтезу, узагальнення, логічного та системного підходів. Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти та аналітичні матеріали у сфері екологічної економіки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проблематика екологічного підприємництва та його ролі у забезпеченні сталого розвитку національної еко-

номіки України активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. У сучасних умовах екологічне підприємництво розглядається як один з ключових напрямів трансформації економічної системи, спрямованої на досягнення балансу між економічним зростанням, соціальним розвитком та збереженням навколишнього природного середовища.

Екологічне підприємництво доцільно визначати як вид господарської діяльності, орієнтований на одержання прибутку за рахунок виробництва екологічно безпечної продукції, впровадження ресурсозберігаючих технологій, мінімізації негативного впливу на довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Особливості такого підприємництва є поєднання економічних та екологічних цілей, що формує нову модель ведення бізнесу, засновану на принципах сталого розвитку.

У структурі екологічного підприємництва можна виділити кілька основних напрямів, серед яких: виробництво екологічно чистої продукції, переробка та утилізація відходів, впровадження енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій, розвиток альтернативної енергетики, екологічні послуги та консалтинг. Кожен з цих напрямів має власні особливості функціонування, але всі вони спрямовані на досягнення загальної мети – зниження антропогенного навантаження на навколишнє середовище.

Важливим аспектом є визначення ролі екологічного підприємництва у забезпеченні сталого розвитку національної економіки. Передусім воно сприяє формуванню нових ринкових ніш та секторів економіки, що забезпечує диверсифікацію господарської діяльності та зменшує залежність економіки від традиційних, ресурсоемних галузей. Крім того, екологічне підприємництво забезпечує підвищення ефективності використання природних ресурсів за рахунок впровадження сучасних технологій, що дає змогу зменшити витрати виробництва та екологічне навантаження.

Не менш важливим є вплив екологічного підприємництва на соціальний складник сталого розвитку. Роз-

виток «зеленої» економіки сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню рівня зайнятості населення та формуванню нових компетенцій у сфері екологічного менеджменту. Водночас підвищується рівень екологічної свідомості суспільства, що стимулює попит на екологічно безпечні товари та послуги.

В сучасних умовах особливого значення набуває взаємозв'язок екологічного підприємництва та інноваційної діяльності. Впровадження екологічних інновацій, таких як технології замкненого циклу виробництва, відновлювані джерела енергії, цифрові системи моніторингу ресурсів, сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств та формуванню нових конкурентних переваг.

Особливим напрямом є оцінювання економічної ефективності екологічного підприємництва, що має комплексний характер і включає фінансові, екологічні та соціальні результати. Економічний ефект проявляється у зниженні витрат на ресурси, підвищенні енергоефективності та зменшенні екологічних платежів. Екологічний ефект полягає у зниженні рівня забруднення довкілля та збереженні природних ресурсів. Соціальний ефект проявляється у покращенні якості життя населення та умов праці.

Для оцінювання ефективності екологічного підприємництва доцільно застосовувати систему показників, що включає рівень ресурсоефективності, енергоємність виробництва, обсяг екологічних витрат та одержаний економічний ефект. Такий підхід дає змогу забезпечити комплексний аналіз діяльності підприємств.

Відбувається розвиток «зеленого» фінансування, що включає застосування таких інструментів, як «зелені» облігації, екологічні інвестиційні фонди та пільгове кредитування. Ці механізми сприяють залученню інвестицій у сферу екологічного підприємництва.

Сучасним складником є цифровізація, що дає змогу підвищити ефективність використання ресурсів за рахунок впровадження автоматизованих систем управління та моніторингу. Крім того, цифрові технології сприяють підвищенню прозорості діяльності підприємств.

Значну роль у розвитку екологічного підприємництва відіграє малий та середній бізнес, що є більш гнучким та інноваційно орієнтованим. Водночас він потребує державної підтримки, зокрема фінансової та інформаційної.

Одним з найбільш перспективних напрямів є розвиток екологічного підприємництва у сфері управління відходами. Впровадження сучасних технологій перероблення дає змогу не лише зменшити обсяги відходів, але й отримати економічний ефект.

Широкого поширення набуває концепція ESG, що передбачає інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських аспектів у діяльність підприємств. Це сприяє підвищенню їх інвестиційної привабливості та довгострокової стійкості.

Потрібне формування екологічної культури підприємництва, що передбачає відповідальне ставлення до

природних ресурсів та врахування екологічних факторів у процесі прийняття рішень.

Необхідно також враховувати регіональні особливості розвитку екологічного підприємництва, що обумовлює потребу у диференційованій регіональній політиці.

Суттєву роль відіграє аналіз міжнародного досвіду, зокрема країн ЄС, де ефективно функціонують механізми підтримки екологічного бізнесу. Адаптація такого досвіду дасть змогу прискорити розвиток екологічного підприємництва в Україні.

Інноваційна діяльність у сфері екологічного підприємництва включає впровадження нових технологій очищення довкілля, розвиток альтернативної енергетики та цифрових рішень управління ресурсами.

Потрібна інтеграція екологічного підприємництва у систему стратегічного управління підприємствами, що передбачає впровадження систем екологічного менеджменту та оцінювання екологічних ризиків.

Розвиток екологічного маркетингу сприяє формуванню попиту на «зелену» продукцію та підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Пов'язаною компонентою є розвиток інфраструктури екологічного підприємництва, включаючи бізнес-інкубатори, технопарки та центри трансферу технологій.

У контексті післявоєнного відновлення України особливого значення набуває концепція «зеленої реконструкції», яка передбачає відновлення економіки на екологічно орієнтованих засадах.

Значний потенціал має розвиток екологічного підприємництва у транспортній галузі, зокрема впровадження електротранспорту та альтернативних видів палива.

Свою роль також відіграє освіта та наука, які забезпечують підготовку фахівців та розвиток інновацій.

Необхідною умовою розвитку екологічного підприємництва є партнерство між державою, бізнесом та громадськістю, що сприяє ефективній реалізації екологічних проєктів.

Екологічне підприємництво є складним багатоміжним явищем, яке охоплює економічні, екологічні, соціальні та інституційні аспекти. Його розвиток є ключовою умовою забезпечення сталого розвитку національної економіки України.

ВИСНОВКИ

Отже, екологічне підприємництво є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку національної економіки України. Його розвиток сприяє підвищенню ефективності використання природних ресурсів, зменшенню негативного впливу на довкілля та формуванню конкурентоспроможної економіки.

В сучасних умовах особливого значення набуває формування ефективної державної політики підтримки екологічного підприємництва, спрямованої на стимулювання інновацій, залучення інвестицій та підвищення екологічної відповідальності бізнесу.

Список використаних джерел

1. Мельник Л.Г. Екологічна економіка : підручник. Суми, 2019. 364 с.
2. Буркинський Б.В., Степанов В.М. Екологічне підприємництво: теорія і практика: монографія. Одеса, 2018. 280 с.
3. Хвесик М.А., Шубалий О.М. Економіка природокористування. Київ, 2017. 400 с.
4. Данилишин Б.М., Міщенко В.С. Екологічна політика та сталий розвиток: монографія. Київ, 2016. 312 с.

5. Хвесик М. А., Голян В. А. Інституціональне забезпечення природокористування: монографія. Київ, 2018. 368 с.
6. Балацький О.Ф., Мельник Л.Г., Яковенко В.М. Екологічна економіка та управління природокористуванням. Суми, 2018. 350 с.
7. Кравців В.С. Регіональна екологічна політика в Україні: монографія. Львів, 2017. 360 с.
8. Голян В.А. Природні ресурси в економіці України: оцінка та ефективність використання: монографія. Київ, 2019. 420 с.

References

1. Melnyk L.H. Ecological economics. Sumy, 2019. 364 p. (in Ukrainian).
2. Burkynskiy B.V., Stepanov V.M. Ecological entrepreneurship: theory and practice: monograph. Odesa, 2018. 280 p. (in Ukrainian).
3. Khvesyk M.A., Shubalyi O.M. Environmental management economics. Kyiv, 2017. 400 p. (in Ukrainian).
4. Danylyshyn V.M., Mishchenko V.S. Environmental policy and sustainable development: monograph. Kyiv, 2016. 312 p. (in Ukrainian).
5. Khvesyk M.A., Holian V.A. Institutional support of environmental management: monograph. Kyiv, 2018. 368 p. (in Ukrainian).
6. Balatskiy O.F., Melnyk L.H., Yakovenko V.M. Ecological economics and environmental management. Sumy, 2018. 350 p. (in Ukrainian).
7. Kravtsiv V.S. Regional environmental policy in Ukraine: monograph. Lviv, 2017. 360 p. (in Ukrainian).
8. Holian V.A. Natural resources in the economy of Ukraine: assessment and efficiency of use: monograph. Kyiv, 2019. 420 p. (in Ukrainian).

Mykola PROKOPENKO

Senior Lecturer, Kharkiv National Automobile and Highway University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4839-0154>

e-mail: nvprokopenko@gmail.com

ECOLOGICAL ENTREPRENEURSHIP AS A TOOL FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

The functioning of the national economy of Ukraine takes place under conditions of increasing environmental challenges, resource constraints, and the need to transition to a sustainable development model. These conditions determine the growing importance of ecological entrepreneurship as an effective tool for combining the economic interests of business entities with the objectives of environmental protection and rational use of natural resources. Ecological entrepreneurship contributes to the formation of new sectors of the economy, stimulates innovation activity, promotes energy efficiency, and reduces the level of environmental pollution. In addition, it creates additional opportunities for attracting investments, enhancing technological modernization, and increasing the competitiveness of the national economy in the context of global environmental transformations. Under modern conditions, characterized by economic instability, the consequences of military actions, and the need for post-war recovery, the role of ecological entrepreneurship becomes even more significant. Its development ensures not only environmental safety but also long-term economic growth, structural transformation of the economy, and social stability. It also contributes to the diversification of economic activities, reduction of resource dependence, and strengthening of environmental responsibility of business entities. Particular attention should be paid to the formation of an effective state policy aimed at supporting environmentally oriented business, including the introduction of economic incentives, development of environmental standards, expansion of financial instruments, and support for green innovations. Important directions also include the development of circular economy principles, improvement of institutional support, and integration into European environmental and economic frameworks. The implementation of these measures will contribute to the formation of a balanced model of economic development based on the principles of sustainability, environmental responsibility, and efficient resource use, as well as to strengthening the resilience and long-term stability of the national economy.

Keywords: ecological entrepreneurship, sustainable development, national economy, environmental management, green economy